

Cilt: 16 SAYI: 9 EYLÜL 1988

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) EYLÜL 1988
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ömer Dinçkök*

Yazı İşleri Müdürü :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Yayına Hazırlayan :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu :

Bu sayıda:
Ahmet Ertürk
Nilgün Demirtaş
Avni Demirci
Taylan Kovanlıkaya

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabılır. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, dernek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres :
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tlf : 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer :
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel : 152 11 00 / 5 Hat

Bu Sayıda

TÜSİAD'dan Haberler	4
Dış Ticaretimizdeki Gelişmeler	7
Topraksız Tarım	13
AT Para Birimini Arıyor	18
1992 Avrupası İçin Dil Cambazları Gerekli !	23
Misafir İşçiler Vatandaşlığa Alınmalı mı ?	29

TÜSİAD'dan Haberler...

TÜSİAD ve diğer meslek kuruluşlarının temsilcilerinin Devlet Bakanı Sayın Yusuf Özal ile yaptıkları aylık mutad diyalog toplantısı 8 Ağustos 1988 günü TİSK'de yapıldı. Toplantıya TÜSİAD'ı temsilen Başkan Ömer Dinçkök, Başkan Yardımcısı Cem Boyner ve Genel Sekreter E. İhsan Özol katıldılar.

* * *

Başkan Ömer Dinçkök, 18 Ağustos 1988 günü yeni atanan Bonn Büyükelçisi Reşat Arın ile Türkiye'nin Federal Almanya ile ekonomik ve ticari ilişkilerini konu alan bir görüşme yaptı.

* * *

Başkan Dinçök, 18 Ağustos 1988 günü International Trade Center UNCTAD/GATT'ın Özel Hizmetler Bölümü Başkanı Claude Cellich ve Michigan State University, Uluslararası İş Geliştirme Programı Direktörü Dr. S. Tamer Çavuşgil ile bir görüşme yaptı.

* * *

Yönetim Kurulu Üyesi Halis Komili 2 Ağustos 1988 günü TÜSİAD'ı temsilen ANAP İzmir Milletvekili Işın Çelebi başkanlığında Ankara'da yapılan Özel Sektör Koordinasyon Toplantısı'na katıldı.

* * *

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel parti üst düzey yetkilileri ile birlikte 17 Ağustos 1988 günü TÜSİAD'a bir nezaket ziyaretinde bulundu. TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı ile Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerinin katıldığı toplantıda ekonomik konular ile ilgili görüş alışverişinde bulunuldu.

* * *

Dış Ticaret Çalışma Grubu Halis Komili başkanlığında ikinci toplantısını 9 Ağustos 1988 günü TÜSİAD Merkezi'nde yaptı. Toplantıda ihracatın gelişmesi için hangi önlemlerin alınması gerektiği konusu ve teşvikler ile ilgili yeni öneriler görüşüldü.

* * *

TÜSİAD Turizm Çalışma Grubu Alt Komitesi Sunuk Pasiner başkanlığında 11 Ağustos 1988 günü TÜSİAD Merkezi'nde toplandı ve "Türkiye'nin Turizm Politikası İçin Öneriler" konusunda Turizm Çalışma Grubu'na sunulacak olan "Ön rapor" üzerinde çalışmalar yaptı.

Dış Ticaretimizdeki Gelişmeler

Hükümet Şubat ayında "4. Şubat Kararları" olarak adlandırılan önlemler paketini yürürlüğe koyarak, ithalatın bir süre kısılmasını ve ihracat dövizlerinin yurda en kısa sürede getirilmesinin sağlanmasını amaçlamış, mevduat faizlerini de önemli ölçüde arttırmıştı. Aradan geçen yaklaşık 7 aylık sürede bu hedeflerden, ihracat gelirlerinin arttırılması konusunda belli bir başarının sağlandığı açıkça görülmektedir. Ancak, aynı başarının ithalat için geçerli olduğu söylenemez. İthalat azalacağına daha da artmış ve aylık değerler geçen yılın aynı aylarına göre (Temmuz hariç) sürekli artış göstermiştir. 1988 yı-

lının ilk 7 ayında ihracat yüzde 35 oranında artarken, ithalattaki artış yüzde 16 ile geçtiğimiz yılın aynı dönemindeki artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı ise, yüzde 12 azalarak 2 milyar dolar düzeyine düşmüştür.

Alınan önlemlerdeki amaçlardan biri de ödemeler dengesindeki gelir-gider farkını azaltmak idi. Bu amaçla ithalat teminat oranlarının geçici olarak arttırılması ve daha sonra kademeli olarak azaltılması öngörülmüştü. 1 Mayıs 1988'den itibaren ise teminat oranı yeniden yüzde 7'ye düşürülmüştür. Aylar itibariyle ithalat rakamları incelendiğinde, 1988 yılının ilk altı aylık döneminde hiçbir ayda geçtiğimiz yıla göre bir azalma olmadığı dikkati çekmektedir. Ancak Temmuz ayında ithalatta azalma gerçekleşmiştir. Buradan hareketle, özellikle Şubat sonrasında ithalatta bir azalma gerçekleşeceği beklentileri boşa çıkmıştır.

İthalattaki bu gelişmelere karşın, 1988 yılının ilk yedi aylık ihracat rakamları incelendiğinde, yılbaşından itibaren olumlu gelişmeler görülmüştür. Mayıs ayına kadar ihracattaki aylık artış oranları sürekli itha-

lattaki artışların üstünde Mayıs ve Haziran aylarında ise altında gerçekleşmiştir. Temmuz ayında ise ithalat azalırken, ihracattaki artış devam etmiştir.

İhracatta son yıllarda görülen bir diğer olumlu gelişme ise, sanayi ürünleri ihracatının toplam içindeki payının artmasıdır. 1988 yılının ilk yedi aylık döneminde sanayi ürünlerinin payı yüzde 81 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır.

Ocak-Temmuz 1988'de geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre yüzde 33 oranında artış gösteren sanayi ürünleri ihracatında tekstil ürünlerinin payı azalırken, özellikle makina imalat sanayi ürünleri, petrol ürünleri ve elektrikli cihazlar ihracatında artış gerçekleşmiştir. Makina ihracatında artış geçtiğimiz yıl Mayıs ayında, elektrikli cihazlarda ise artış geçtiğimiz yılın Ağustos ayında başlamıştır.

İthalatta ise, ağırlık sanayi ürünlerindedir. İlk altı aylık dönemde özellikle bitkisel yağlar ile çimento ithalatındaki yüksek artış dikkati çekmektedir. Dikkati çeken bir diğer nokta ise tarım ve hayvancılık ürünlerindeki gerilemedir. Buğday, pirinç

gibi ürünlerin ithalatında önemli oranda düşüşler görülmüştür. Buna karşın tarıma dayalı sanayi ürünleri ithalatında artış gerçekleşmiştir. Ham petrol ithalatı ise geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre miktar olarak artarken, değer olarak hemen hemen geçtiğimiz yılki seviyesini korumuştur. Ancak ham petrol ithalatında ağırlık bu yıl da Irak'tadır. Bu yılın ilk altı ayında Irak'ın toplam ham petrol ithalatımız içindeki payı miktar olarak yüzde 64 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır. Bu gelişmede asıl etken Irak petrolünün fiyatının diğer ülkelere göre oldukça düşük olmasıdır.

1988 yılının ilk aylarında özel sektörün ithalatında bir patlama olmuş ve en fazla ara malları ile yatırım malları ithalatına yönelinmiştir. Kamu sektörü ithalatı ise geçtiğimiz yılki seviyesini korumuş ve tüketim malları ile yatırım malları ithalatındaki azalma ara mallar ithalatındaki artış karşılamaştır.

DİE tarafından yayımlanan en son verilere göre ilk dört aylık dönem itibariyle hem 1987'de hem de 1988'de özel sektörün toplam ihracatın yaklaşık yüzde 93'ünü gerçekleştirdiği görülmektedir. Özel sek-

törün toplam ithalat içindeki payı ise 1987'de yüzde 53'ten 1988'de yüzde 62'ye yükselmiştir. Kamu sektörünün ihracatının çok düşük oranlarda olması nedeniyle kamu dış ticaret açığı 1987 ve 1988'de 1.1 milyar dolar olarak toplam dış ticaret açığının üzerinde gerçekleşmiştir. Ocak-Nisan döneminde dış ticaret açığının 1988'de 690.8 milyon TL ve 1987'de 851.8 milyon TL olarak belirlenmesinde özel sektörün dış ticaret fazlası etkili olmuştur. Buradan hareketle kamu sektöründe ithal edilen mallarda bir kısıtlamaya gidilmesinin veya ihracat ürünlerinin dış pazardaki rekabet gücünün artırılmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

1988 yılının ilk aylarında dikkati çeken bir diğer nokta ise ithalatın giderek liberalleşmesidir. Bu yılın ilk beş aylık döneminde izne bağlı ithalatın toplam içindeki payı sadece yüzde 8'dir. Program dışı ithalatın payı ise geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre azalarak yüzde 7 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Yukarda belirtilenlerin ışığında, "4 Şubat Kararları"nın ihracat üzerinde olumlu etki yaptığı ve ihracatçıların döviz gelirlerini

kısa vadede yurda getirdikleri dikkati çekmektedir. Kararların hemen sonrasında vadedeli ihracat olanağı kalmadığı, Kuzey Amerika ve Avrupa pazarına mal satmanın zorlaşacağı yolundaki kaygıların belli oranlarda haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle ABD'ye yapılan ihracatta azalma buna karşın İsviçre'ye yapılan ihracatta ise önemli ölçüde artış olmuştur. OECD ülkelerinin toplam ihracatımız içindeki payında geçtiğimiz yıla göre önemli bir düşüş olması ve aynı düşme eğiliminin gerek AET ülkelerine, gerekse diğer OECD ülkelere yapılan ihracatın payında da görülmesi, yukarıda belirtilen kaygılara haklılık kazandırmaktadır. Ülkeler itibariyle ihracat incelendiğinde, ihracatçıların yeniden İslam ülkeleri pazarına yöneldiği dikkati çekmektedir.

Topraksız Tarım

Uzun geçmişi olan yiyecek ve içeceklerin fermantasyonu yöntemi bazı ülkelerde gıda sanayiinde kullanılmaktadır. Bugün fermantasyon yöntemi ile sanayide viski veya bira imal edilebilmektedir. Fransa ve Japonya gibi ülkelerde tarımsal ürünleri işileyen sanayi kuruluşlarının önemli bir bölümü biyoteknolojideki gelişimeleri yakından izlemekte ve destek vermektedir.

Fermantasyon sanayi teknolojik alandaki yenilikleriyle durumunu gclendirmeye devam etmektedir. Sake (pirinçten alkol), bira veya soya sosu imal edilen Uzakdoğu lkelerinde yapılan araştırmalar üretim süresini kısaltmayı hedeflemektedir. Özellik-

le biyoreaktörlerde enzimlerin veya mikro-organizmaların hareketsizleştirilmesi yöntemi kullanılmaktadır. Bir Japon firması tarafından pazarlanan ve hareketsizleştirilmiş maya mantarlarından üretilen ilk sake dört hafta yerine sadece iki günlük bir fermantasyondan sonra pazara sunulmuştur.

Gıdalara yönelik biyoteknolojide Japonların kullandığı yöntemler geleneksel fermantasyon yöntemlerinden oldukça farklıdır. Üç yıl önceki büyük teknoloji sergisinde ziyaretçileri hayretler içinde bırakan ve hidrofonic kültür yöntemiyle üretilmiş olan "domates ağacı" hala hatırlardadır. 2000 yılının ağacı olarak da adlandırılan bu bitki ne güneşle, ne de toprakla herhangi bir temasta bulunmadan altı ayda onbin meyve verebilme özelliğine sahiptir. Bu bitkinin kökleri belli bir bilimsel yöntemle dozajlandırılmış suyun içinde yer almaktadır. Aynı zamanda, optik liflerden oluşan bir ağ da, damdaki yoğunlaştırıcılardan aldığı güneş ışınlarını odanın içine yaymaktadır. Bu tam anlamıyla bilimsel bir oyuncaktır. Benzeri yöntemler, ekilebilir arazinin son derece az olduğu Japonya'da turp, salata ve diğer ürünlere de uygulanabilmektedir.

Araştırmaların kısa zamanda kârlı hale gelmesi konusunda endişeleri olan Japon gıda sanayi sektörü yarının tarım bilimini de ihmal etmiyor. Yaşayan hücrelerin yer aldığı cam vitrinlerde, tarımı ve genetik karışım teknolojisini geliştirmek için uzman teknisyenlerden oluşan ekipler kuruyorlar. Hastalıklara ve hava değişimine dayanıklı, daha sağlıklı ve verimli yeni tür sebzeleri yaratmanın ve dolayısıyla pazarlamanın olasılığını araştırıyorlar.

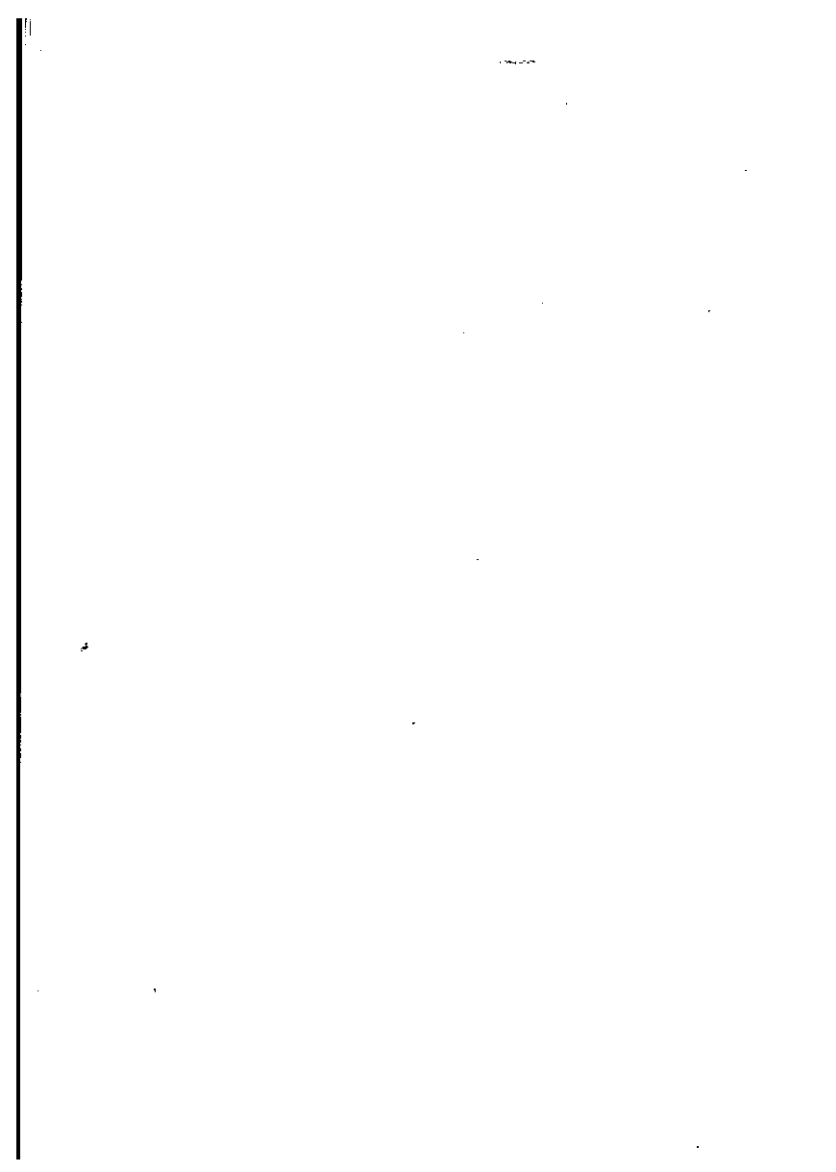
Japonya'da gıda endüstrisi dalında laboratuvar araştırmaları 1970'li yıllarda bir patlama yaşadı. Halen kâr amacıyla kurulmamış araştırma kuruluşlarında fermantasyon tekniğinin geliştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Buna karşın, yeni ürünlerin bir an evvel piyasaya sürülmesi başlıca hedef olmaya devam ediyor. Araştırmalar bu temel amaca yönelik olarak sürdürülüyor. Ancak, bugün kuruluşların önemli bölümü sadece araştırmalarını geliştirmekle meşguller. Araştırmalardan olumlu sonuçların alınmasının 10 yıl, hatta daha fazla bir süre alabileceği vurgulanmaktadır. Son olarak, ilgili bakanlığın desteğiyle 12 kadar kuruluş sadece bitki hücrelerinin kültürü ile uğraşacak bir birim oluşturdular.

Uzakdoğu ölkelerinde tarımsal üretimde birinci sırayı pirinç almaktadır. Japonya' da Kaliforniya pirincinden yedi kez daha besleyici bir pirinç yetiştirilmiştir. Hükümet de yaptığı bir açıklamayla, daha besleyici olma özelliğine sahip tarım ürünlerinin yetiştirilmesi konusunda desteğini sürdüreceğini belirtmiştir. Hücre aşılması veya gen transferi yoluyla yeni pirinç türünün ıslahının daha da iyileştirilmesine devam edilmektedir. Ancak, pirincin sebzelerin aksine bu tür işlemlere tepki göstermesi sorun yaratmaktadır. Bu olumsuzluğı rağmen, yetkililer yeni tür pirincin üretilmesinde yüzde 50 oranında başarıya ulaşıldığını belirtmişlerdir.

Japonlar besleyici özelliği yüksek yeni tür bir pirinç yaratılması konusunda henüz işin başındalar ve bu konuda daha hızlı adımlar atmak, yeni karışımlar elde etmek konusunda resmi yetkililerden yeşil ışık bekliyorlar. Araştırmacılar tahılların protein değerini yükseltebileceklerini umuyorlar özellikle de gluteline (pirinç proteini) oranını.

Son olarak, bitki teknolojisinde bazı bakterilerin genlerinden faydalanarak üreti-

IMF Kredi Faizleri İçin Ne Düşünüyor?

Türkiye'de özel sektörün en çok sıkıntı çektiği sorunlardan biri olan yüksek kredi faizleri konusu sonunda IMF raporlarında da yer almaya başladı. Söz konusu raporlarda verilen bilgilere göre, 1988 yılının başında kredi faiz oranları yüzde 100'ü aştığı halde aynı tarihlerde yıllık enflasyon oranı yüzde 60, mevduat faiz oranları yüzde 50 civarında seyretmekte idi. IMF raporlarından derlenerek hazırlanan bu yazıda yukarıda bahsedilen durumun nedenleri üzerinde durulmaktadır.

Mali aracılığın maliyeti yüksek:

Türkiye'de mali araçların ödedikleri çeşitli dolaylı ve dolaysız vergiler, onların maliyetlerini arttıran en önemli nedenlerin başında geliyor.

Birinci olarak, bankaların ayırmak zorunda olduğu munzam karşılık ve dispoñibilite oranları çok yüksektir. Haziran 1988 itibariyle munzam karşılık oranı yüzde 16 (bu meblağa faiz ödemesi yoktur), dispoñibilite oranı yüzde 27'dir (bunun yüzde 22'si faiz geliri olarak devlet tahvili yüzde 5'i banka kasasında veya

**BANKA KREDİ VE MEVDUAT FAİZ ORANLARI
ARASINDAKİ FARK
(Haziran 1988)**

	Mevduat Faizi*	Ödünç verme oranı (Başabaş oran)	Fark
Vadesiz Mevduat	36.9	76.4	39.5
1 ay vadeli mevduat	43.2	90.1	47.0
3 ay vadeli mevduat	47.6	99.8	55.2
6 ay vadeli mevduat	52.6	110.7	58.0
1 yıl vadeli mevduat	58.2	122.8	64.6
Ağırlıklı Maliyet**			
Ortalama	47.2	98.8	51.6
Marjinal	46.9	98.1	51.2

* Savunma Sanayi Destekleme Fonu kesintisi ve stopaj vergisinden sonra

** Ortalama maliyet 1987'nin ikinci ve aylık döneminde toplam mevduat içinde mevduat türlerinin payı gözönüne alınarak hesaplanmıştır. Marjinal maliyet 1987'nin ikinci üç aylık döneminde 1 senelik mevduat artış hızına göre hesaplanmıştır.

serbest rezerv olarak tutulabilir). İkinci olarak, bankaların faiz gelirler ve giderlerine uygulanan çok çeşitli dolaysız vergi mevcuttur. Mevduat faizi üzerinden yüzde 10 stopaj vergisi alınmakta, stopaj vergisi üzerinden de yüzde 4 oranında Savunma Sanayi Destekleme Fonu için kesinti yapılmaktadır. Buna karşılık banka kredileri üzerinden de 3 vergi alınmaktadır: Yüzde 5 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, yüzde 6 Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintisi ve Damga Vergisi. Ocak 1988'de devlet tahvillerinin faizi üzerinden yüzde 5 oranında stopaj vergisi kesilmeye başlanmış, ancak bu uygulama Şubat 1988'de durdurulmuştur. Tüm bunlara ilaveten, özellikle şube çokluğu ve geri ödenmeyen krediler nedeni ile bankaların idari maliyetleri çok yüksektir. Tüm bu faktörlerin toplu etkileri sonucu banka kredi ve mevduat faizleri arasında önemli sayılabilecek bir fark oluşmuştur. Bu durum aşağıdaki tablodan izlenebilir.

Örneğin bankaların bir yıl vadeli mevduata ödediği faiz Haziran 1988'de net yüzde 58 civarında iken, bunu kredi olarak vermesi halinde maliyetlerini karşılayabilmesi için yüzde 123 faiz uygulaması gerekmektedir.

Banka kredi faizleri konusunda yapılan bu ve benzeri analizler kredi faizlerinin mevduat faizlerine göre çok yüksek olmasının ana nedenlerinin mali aracı kurumların ödedikleri vergilerin (munzam karşılıklar dahili olmak üzere) ve idari maliyetlerin yüksekliği olduğunu göstermektedir.

1986 yılında mali aracı kurumlardan alınan vergi gelirleri GSMH'nın yüzde 2.9'una eşittir. Bunun yüzde 41'i direkt vergilendirme olup (Stopaj Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintisi) yüzde 59'u ise bankaların zorunlu rezervler üzerinden almadıkları faiz gelirleridir.

Diğer mali aktiflerin getirisi:

Bankaların özel sektöre açtıkları kredilerin faizleri yalnız bankaların fon maliyetlerinden değil, devlet tahvilleri gibi mali aktiflerin getirilerinden de etkilenmektedir. Bankalar özel sektöre açtıkları kredilerin faizlerinin (vergi sonrası) devlet tahvillerinin faizine eşit olmasını istemektedirler.

Her hafta yapılan açık arttırma şeklindeki satışlarda devlet tahvillerinin faizleri

belirlenmektedir. Bu satışlara daha çok ticari bankalar katıldığından, faiz oranının belirlenmesinde insiyatif de onların elindedir.

Bankalar fiyat tekliflerini kredi faiz oranları ve diğer vergi ve maliyetleri gözönüne alarak ayarlamaya çalışırlar.

Mali aracılaraya uygulanan vergi indirimlerinin maliyeti:

Reel kredi faiz oranlarının yüksek olmasının en önemli nedeninin bankacılık sisteminin ödediği yüksek vergiler olduğu gözönüne alınırsa, vergi indirimlerinin faiz oranlarında düşüşe yol açacağı söylenebilir. Ancak böyle bir uygulamanın doğru dan doğruya bütçe üzerinde bir maliyeti olacaktır. Bununla birlikte vergi indirimlerinin kredi faizlerini düşünmesi neticesinde 2 önemli tasarruf sağlanacaktır: Devlet tahvillerinin faiz oranlarının düşmesi ile harcamalar kısılacak ve vergiden düşülebilen faiz ödemeleri azalacağı için şirketlerin ödeyeceği vergiler artacaktır.

Aralık 1987'de geçerli olan vergi ve faiz oranları gözönüne alınarak iki vergi indi-

rim paketinin net olarak maliyeti şöyle özetlenebilir:

a) Kredilere uygulanan direkt vergilerin kaldırılması

Birinci paket, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi ve Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin kaldırılmasını hedefliyor. Böylece kamu borçlanmalarında başabaş faiz oranında 4.5 puan özel sektörde ise 8 puanlık bir düşüş sağlanabilir. Bunun sonucunda gelir kaybı 1987 fiyatları ile 242 milyar TL civarında olacaktır. Ancak, devlet tahvil faizlerinde düşme ve Kurumlar Vergisinde artış neticesi bu rakam 135 milyar liraya düşebilir.

b) Munzam karşılık oranının yüzde 10'a düşmesi:

İkinci paket, Hükümetin daha önceki munzam karşılık oranında indirim yapılması politikasının devamını öngörmektedir. Bu oranın yüzde 10'a indirilmesi halinde kamu kesiminin borçlanmasında 3 puan, özel sektör borçlanmasında 6 puan düşüş sağlanabilir. İlk aşamada bunun direkt maliyeti 239 milyar TL ci-

varında olabilir (1987 fiyatları ile). Ancak, bu maliyet merkezi hükümetten önce Merkez Bankası'nı etkileyecektir. Yine daha yüksek vergi ödemeleri ve düşük faiz maliyeti gözönüne alınacak olursa bu miktar 161 milyar TL.'ye inebilir.

Sonuç

Yukarıdaki analiz Türkiye'de reel kredi faiz oranlarının yüksek olmasının ana nedenlerinin mali araçların ödemek zorunda oldukları yüksek vergiler ve özellikle çok şubeli bankaların yönetim maliyetlerinin yüksekliği olduğunu göstermektedir. Bankalar devlet tahvili piyasasında önemli rol oynadıklarından ve tahvil-bono alımlarını mevduatları ile finanse ettiklerinden, bankaların maliyetleri devlet tahvillerinin faiz oranlarında minimum tabanı belirlemede etkili olacaktır. Bu gelişmeler, Türkiye'de mali sisteme bankaların egemen olmasının bir sonucudur. Belli başlı finansal değerlerin faizi, ödedikleri vergileri, geri dönmeyen kredi maliyetlerini, yüksek idari giderleri otomatik olarak faizlere yansıtan bankalarca belirlenmektedir. Bu durumda reel kredi faizleri mali araçların ödemek zorunda oldukları vergilerde indirim neticesi düşürülebilir.

İlk adım olarak rezerv oranlarındaki düşüşün (veya rezervlere faiz ödenmesinin) parasal büyüklükler üzerindeki etkileri de gözönüne alınarak, mali araçlar üzerindeki dolaysız vergilerde bir indirimle gidilebilir. Söz konusu indirimler yapılmadığı takdirde, şirketler yüksek reel kredi faiz oranlarından olumsuz yönde daha fazla etkileneceklerdir. Uzun vadede bankaların yönetim maliyetlerini düşürücü ve verimliliği arttırıcı önlemlerin alınması ve geri dönmeyen krediler konusuna bir çözüm getirilmesi şarttır.

TÜSİAD'ın Notu : İki uluslararası kuruluşun değerlendirme ve istatistiklerini yorumsuz olarak kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

Kaynak: IMF,

**MALI ARACILAR ÜZERİNDEKİ VERGİLERİN AZALTIILMASININ
TAHMİNİ NET MALİYETİ**

	Aralık 1987	Krediler Üzerindeki Dolaysız Vergilerin Kaldırılması	Munzam Karşılık Oranının % 10'a İndirilmesi
Devlet Tahvilii Oranı	49.6	-	-
Devlet Tahvilii Oranı (Başabaş noktası)*	53.9	49.4	50.6
Özel Sektör Kredi Faiz Oranı (Başabaş noktası)*	99.7	91.5	93.8
Tahmini Gelir Kaybı	-	242	M i l y a r T L
Devlet Faiz Ödemelerinde Sağlanan Tasarruf**	-	59	239
Şirket Vergi Ödemelerinde Tahmini Artış	-	48	43
Pakctin Net Maliyeti*** (GSMH'nın % si)	-	135 (0.2)	35 161 (0.3)

* 12 aylık mevduat oranına göre

** Yılın üç aylık döneminde tahvil oranında (başabaş noktada) düşüş gerçekleştiği kabul edilirse, bu üç aylık borç stoku sene içinde bundan etkilenecektir.

*** Aralık 1987 vergi oranlarına göre değerlendirme

AT Ülkeleri ve Türkiye'de

	Yıllık Ortalama				Yıllık Ort. Enflasyon (GSMH Def. 1980/86)		
	Mevduat Faizi		Kredi Faizi			Spread	
	1980	1986	1980	1986			1980
Almanya	8.0	3.7	12.0	8.8	4.0	5.1	3.0
İspanya	13.1	9.1	16.9	12.2	3.8	3.1	11.3
İrlanda	12.0	6.5	16.0	12.2	4.0	5.7	--
İtalya	12.7	9.0	19.0	14.2	6.3	5.2	13.2
İngiltere	14.1	6.9	16.2	10.8	2.1	3.9	6.0
Belçika	7.7	5.3	--	10.4	--	5.1	5.7
Hollanda	6.0	3.9	13.5	8.6	7.7	4.7	3.1
Fransa	6.3	5.3	18.7	16.4	12.4	11.1	8.8
Portekiz	18.2	26.8	18.5	25.6	0.3	-1.2	22.0
Yunanistan	14.5	15.5	21.3	20.5	6.8	5.0	20.8
Danimarka	10.8	6.6	17.2	13.0	6.4	6.4	7.3
Türkiye	10.0	49.2	25.7	90.0(*)	15.7	40.8	37.3

Kaynak: World Development Report 1988, Dünya Bankası

(*) TÜSIAD

min arttırılması da düşünülüyor. Minyatür ağaçların elde edilmesi sabırlı ve uzun bir çalışmayı gerektiriyor. Tekniklerin hızla değişmesine karşın, ilerleme yavaş gerçekleşiyor. Bu konudaki çalışmaların Japonya'da bu derece gelişmiş olması, ülkenin ekilebilir topraklarının azlığından ve dolayısıyla "topraksız tarım" yapabilme olanaklarının araştırılmasının kaçınılmaz olmasından kaynaklanıyor. Benzer yönde çalışmaların uzun yıllardır Sovyetler Birliği'nde de yapıldığı bilinmektedir.

Kaynak: Le Figaro

AT Para Birimini Arıyor

Geçen Haziran'da yapılan Hannover Zirvesi'nde Avrupa para sektörü açısından önemli adımlar atıldı. Zirve yeni bir Komiteyi parasal birlik yönündeki gidişi incelemek ve bunun için somut öneriler hazırlamakla görevlendirdi. Komite gelecek yıl Madrid'te toplanacak ve zirveye rapor verecektir.

Avrupa Topluluğu (AT) yetkililerine göre, uzun vadeli hedeflerden birisi Avrupa'da ekonomik ve parasal birliğin kurulmasıdır. Tüm Topluluk için geçerli olacak para politikalarının oluşumunda önemli roller oynayacak bağımsız bir Avrupa Merkez Bankası da söz konusu birlik içinde yerini alacaktır.

Bir Bundesbank (Batı Alman Merkez Bankası) üst düzey yetkilisine göre, kurulması düşünülen Avrupa Merkez Bankası'nın en önemli amacı Topluluk içinde fiyat istikrarını sağlayıcı politikalar üretmek olmalıdır. Bu görevi yaparken de gerek ülke yönetimlerinden, gerek Topluluk organlarından tamamen bağımsız hareket etmelidir.

Oluşturulmakta olan Avrupa Para Sistemi (EMS) konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazı çevreler EMS içinde Alman hakimiyetinin azaltılmasını ve daha eşitlikçi bir sistemin benimsenmesini isterken, bazı çevreler de Topluluk içinde fiyat istikrarının sürekliliği açısından mevcut sistemin devamını savunuyor. İngiliz yetkililer ise Topluluk içinde tam bir parasal birliğin sağlanmasından yanadırlar.

Avrupa Topluluğu'nda genel kabul gören çözüm ise, Avrupa'da sağlıklı bir parasal birliğin kurulabilmesi için 1992'ye kadar üye ülkeler arasında kur kontrollerinin kaldırılması ve sermaye hareketlerinin tamamen serbest bırakılmasıdır. Tabii bu durumda EMS ülkelerinin bağımsız para politikaları uygulamaları mümkün olamayacak.

Almanya ile Latin Amerika ülkeleri arasında Avrupa para sepeti ECU'nün kullanımıyla ilgili önemli bir fark vardır. Latin Amerika ülkeleri şu anda uluslararası piyasalarda oldukça sınırlı bir şekilde kullanılan resmi (official) ECU'yü tercih ediyorlar. Burada amaç her iki ECU'nün de birleştirilmesidir (unified ECU). Söz konusu birleştirmenin gerçekleşebilmesi için karşılıklı dalgalanma oranlarının EMS ülkeleri için yüzde 3 gibi ortak bir oranda belirlenmesi gerekiyor.

Diğer bir alternatif yaklaşım da Alman Markı üzerinde yapılacak sıkı işbirliği ile ilgilidir. Bu konuda güven yaratıldığı zaman, Merkez Bankası yöneticileri parasal hedeflerin harmonizasyonu aşamasına ve birleştirilmiş ECU'nün oluşmasına olanak sağlayacaklardır.

Avrupa Topluluğu'nun gelişimi ile ilgili olarak yayınlanan bir raporda (Padoa-Schioppa Report) Topluluk ülkelerinin mali politikalarının mikro-ekonomik yönleri açısından aralarında bir anlaşmaya varmaları gereğine işaret ediliyor. Rapor da, söz konusu politikalar bütçe, dış öde-

meler ile bunların açık ya da fazlalarının boyutları üzerinde yoğunlaşırken, Avrupa'da oluşturulmak istenen parasal birliğin avantajlarına değinilerek, ülke hükümetlerinin kendi politikalarını uygularken iki engelle karşılaşacakları belirtilmektedir. Avrupa Merkez Bankası'nın herhangi bir ülkenin açığını kapatmak için para basmaması ve ülke hükümetlerinin borçlanma olanaklarının sermaye piyasalarında devlet tahvillerinin işlem hacmi ile kısıtlanması söz konusu engelleri oluşturuyor.

Her ülkenin sermaye piyasalarını kendi mali durumu konusunda ikna etmek zorunda olması aşırı borçlanmayı önleyecektir. Öte yandan, ülkeler birbirlerini dış ödemeler açıkları yönünden destekleyebilecekler ve açık veren bir ülkeye diğer ülkeden veya ülkelerden sermaye akışı ile açık kapanacaktır. ABD'de eyaletler için buna benzer bir uygulama vardır. Bu tür uygulamaya "mali federalizm" adı verilmektedir.

Avrupa'da sağlıklı bir parasal birliğin oluşturulması için herşeyiyle tam, eksiksiz, bir federal hükümetin kurulmuş olması gerekmiyor. Ancak söz konusu parasal

birliğin iyi işleyebilmesi herşeyden önce,
Topluluk içinde sağlıklı bir vergi ve trans-
fer mekanizmasının uygulanabilmesine
bağlı bulunuyor.

Kaynak: Financial Times

1992 Avrupası İçin Dil Cambazları Gerekli!

Tam Avrupa için en lazım olduğu bir zamanda Kardinal Mezzofanti şimdi nerede? Kardinal'in 50 dili konuşabildiği, diğer 20 dili anlayabildiği ve 114 dilden de tercüme yapabildiği söylenir. Kardinal 1849'da öldü. Yazık, Halbuki 1992'ye o kadar hazır ki.

Kardinal hazır olduğu halde bugünün Avrupası hazır değil. Halkın büyük kısmının selamlaşmak için sözlüğe ihtiyaç duyduğu bir zamanda Avrupa Topluluğu 320 milyon nüfuslu bir tek pazarı nasıl gerçekleştirebilir ? Brüksel'deki iyimserler diyor ki, Avrupalılar birbirlerinin dillerini konuşmayı öğrenmek zorundadır. Tabii, bunu söylemek yapmaktan kolay. Avrupalıların dilleri ve kültürleri, Topluluğun en büyük servetidir. Ama aynı zamanda en büyük engeldir de.

Bu, Topluluğun bir başka ülkesinde çalışma veya yaşama özgürlüğünü kullanan Topluluk vatandaşı sayısının neden çok az olduğunu da açıklamaktadır. Yalnız, Lüksemburg, Belçika ve İrlanda'da yaşayan diğer topluluk üyesi ülke vatandaşları nüfusun yüzde 3'ünden fazlasını oluşturmaktadır. İngiltere pasaportu taşıyanların sayısının fazlalığı sebebi ile İrlanda'daki rakam biraz yüksek görünmektedir. Burada ayrıca dil problemi de yoktur. Lüksemburg ve Belçika'da da birkaç dil konuşan çok sayıda Topluluk bürokrati (Eurocrat) yaşamaktadır. Yıllar önce iş aramak için göç eden çok sayıda İtalyan, İspanyol, Yunanlı ve Portekizli de oralardadır. Bu göçmenler, hayatlarını kazanmak için hangi dili konuşmaları gerektiğine de fazla aldırılmazlar. Topluluğun her tarafında geçerli bir meslekleri olduğu halde Topluluk'taki 600 bin doktorun sadece 2 bini veya daha azı, her yıl yaşadıkları ülkeyi değiştirmektedir.

Topluluk bürokrasisi, 9 resmi dil engelini para harcamak sureti ile aşmaktadır. Topluluğun idari bütçesinin üçte biri tercüme işine harcanmaktadır. Her üç "Eurocrat" tan biri bir dilin diğerine çevrilmesi işiyle full-time uğraşmaktadır.

Teknolojinin bir katkısı olabilir mi ? Şimdi bilgisayarlar çeviri yapabiliyor. Sorun, bu makinaların nasıl daha iyi çeviri yapabileceğidir. Avrupa Komisyonu iki tür makina çevirisi yöntemi geliştiriyor: Systran (iki büyük dil için, mesela İngilizceden Fransızcaya) ve daha gelişmiş olan Eurotra (1990'ların ortalarına kadar herhangi bir Topluluk dilini diğerine, mesela Danimarka dilini Portekizceye çevirebilecek).

Fakat en zeki makinalar bile, Almancanın uzun cümlelerindeki kelime düzenine takılabılır. Çevirmenler, bilgisayarı saatte yaklaşık dört sayfa çevirecek şekilde düzenleyebilirler. Bilgisayarsız ise saatte ancak bir sayfa çevrilebilir. Maliyet en azından yarı yarıya düşürülmektedir.

Birgün bilgisayarlar düzgün çeviri yapacaklardır. Daha uzak bir gelecekte de bazı zeki insanlar (belki daha zeki bir Japon) anında elektronik çeviri yapan bir makina geliştirebilirler. O zamana kadar Avrupalıların birbirlerinin dilini tam öğrenmeleri gerekir.

Topluluk ülkelerinin büyük kısmında öğrencilerin ilk yabancı dil tercihleri İngiliz-

cedir. Tabii, Belçika'da Flamanlar Fransızca'yı, Walonlar Almancayı öğrenmekte, İngilizce üçüncü sırada gelmektedir. Lüksemburg'da öğrenciler öncelikle Almanca ve Fransızca öğrenmektedirler. Portekiz'de Fransızca ilk sırada gelmekte, İngilizce de hızla yükselmektedir. Başka yerlerde ise İngilizce önde bulunmakta Hollanda ve Danimarka'da mecburi tutulmaktadır.

Doğal olarak Fransızlar bu durumdan memnun değildir. Topluluğun ilk günlerinde Avrupa fikri Fransız kültürünün ve dilinin hakimiyetini - en azından Fransızlar için - temsil ediyordu. Zaten pratikte de Fransızca "Eurokrasi" nin ana dili durumundaydı. Ama artık öyle değil. Fransızca'nın berraklığı ve Descartes'ı olabilir, ama İngilizcenin de bankerleri, bilgisayarları, bilim adamları, rock şarkıcıları ve hava trafik kontrolörleri vardır. Ayrıca İngilizcenin bizzat Fransızları bile var: Fransa'daki orta öğretim öğrencilerinin yüzde 80'e yakını İngilizce öğrenmektedir. Fakat Fransızca mücadelesi henüz bitmiş değil. Toplulukta dil eğitimi ni teşvik çalışmaları, şimdi her öğrencinin iki yabancı dili iyi öğrenmesi teklifi ni kapsıyor. Bu da hem İngilizce, hem de

Fransızca eğitimini öngören bir düzenlemedir.

Almanlar ile İspanyol'ların durumu nedir ? Onlar da İngilizceyi tercih ediyorlar. Almanca 19. yüzyılda birinci Avrupa dili olmaya adaydı. Fakat daha sonra bilim dalı olma üstünlüğünü kaybetti. İki büyük savaşın maliyeti büyük oldu. Fakat geçmiş ayakta durmaya devam ediyor : Batı Almanya'nın dünya çapındaki dil ve kültür kurumu olan Goethe Enstitüsü Münih'te yeni bir Merkez binası inşa ediyor. Doğu Fransa'daki bazı okullar, eski Akas-Loren kavgasını hala sürdürerek Almanca öğretimi konusunda tereddütlü davranıyorlar. İspanyolca'ya gelince, dünyada en fazla konuşulan dillerden biri olan İspanyolca Avrupa'da İngilizce'den daha az kullanılmaktadır.

Fakat, İngilizce, hakim dil olmasına rağmen, kibirli İngiliz ve İrlandalı'ların inanamak istedikleri gibi çok fazla konuşulan bir dil değildir. Kıta Avrupası'nda İngilizce sadece iş dünyasında ve Danimarka ve Hollanda gibi, bir dünya dili konuşma baskısının çok fazla olduğu küçük ülkelerde yaygındır.

Vergiler ve teknik standartlardan farklı olarak dil engellerini harmonize etmek te pek mümkün değildir.

Kaynak: The Economist

Misafir İşçiler Vatandaşlığa Alınmalı mı?

İşçi alma yasağına, göçmenlerin ailelerinin birleştirilmesi üzerindeki kısıtlamalara ve sığınma hakkının daha dar bir şekilde tanımlanmasına rağmen, Federal Almanya'da bulunan göçmenlerin sayısı geçen yıl 4 milyon 630 bine ulaşmış olup, bu rakam 1982'deki rekor düzeyden sadece 40 bin daha azdır. Yabancı sayısını azaltma çabaları sonuç vermeyince Bonn daha sert önlemler almayı düşünmeye başlamıştır.

Ancak bu yaklaşım doğru mudur ? Yabancı uyruklulara Alman vatandaşlığına geçme olanağını tanımak daha uygun bir yaklaşım değil midir ?

Klasik liberal demokrasilerde vatandaşların iktisap ettikleri haklar evrensel olarak geçerli haklara dayanmaktadır.

Üstelik 1949 tarihli Bonn Anayasası hükümlerine göre ülke vatandaşlarının hakları sadece Almanlar için değil, tüm insanlar için geçerli olan temel insan haklarına dayanmaktadır. Genelde zaten devlet-

ler başka ülkelerdeki insan haklarının korunması hususunda çaba göstermektedirler.

Bugün dünyadaki tarihi gerçeklere baktığımızda sığınma ve göçmenlik haklarının politik ve sosyal tolerans noktasını aştığı anda kısıtlamalarla karşılaştığını görmekteyiz.

1961'de Berlin duvarı inşa edildikten sonra doğudan insan gücü akımı durmuştu. Almanya'nın ise ekonomisini yeniden canlandırmak için acilen insan gücüne ihtiyacı vardı. Bu ihtiyaç bugün "Misafir İşçiler" denilen göçmenler sayesinde giderilmiştir. Günümüzdeki yapısal işsizliğe rağmen bazı sektörlerde kalifiye işgücüne halen ihtiyaç vardır. Bugünün Almanya' sında ise "Misafir İşçi" gereğinde ülkesine dönmesi beklenen kişi anlamındadır.

Öte yandan 2035 yılında Almanya'da nüfusun yarısından fazlasını yaşlıların oluşturacağı ve toplam nüfusun bugünkü 60 milyondan 35 milyona ineceği tahmin edilmektedir. Bunun ne demek olduğunu şimdiden düşünmekte yarar vardır. İç pazar giderek daralacak, satışlar düşecek ve inşaat sektörünün geleneksel lokomotif

gücü etkisini kaybedecektir. Emlak fiyatları düşecek ve banka defterlerinde zarar kalemleri büyüyecektir.

Doğurganlık oranı düşerken işgücü ihtiyacını hafifletmek için giderek kadınlar da çalışma ortamına katılacak ve bu da doğurganlığı daha da düşürecektir.

Bu nüfus trendinin belkide en olumsuz yanı entellektüel canlılığı idame eden genç nüfusun azalması olacaktır. Böyle bir ortamda bir avuç genç insanın gitgide kalabalıklaşan yaşlı nüfusun yükünü omuzlaması beklenebilir mi ? Bu durumda gençler nasıl çocuk yetiştirecek olanakları bulacaklardır ?

Herhalde büyük bir olasılıkla bavullarını toplayıp artık bir ihtiyarlar evi haline gelmiş olan F.Almanya'yı terk edeceklerdir.

Sonuç olarak, bütün bunlar düşünüldüğünde göçmenlere bırakın zorluk çıkarılmasını, onların en kısa zamanda çalıştıkları ülkenin vatandaşlığına alınmalarından başka yol bulunmamaktadır.

Kaynak : The German Tribune.